

HƯỚNG DẪN
CÁC BIỆN PHÁP KỸ THUẬT CẢI TẠO
VƯỜN TẠP TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH KON TUM
(Kèm theo Công văn số /SNN-TT&BVTV, ngày /05/2024
của Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn)

I. Các loại vườn tạp

- Vườn trồng lẫn lộn nhiều loại cây ăn quả (có từ 03 giống hoặc loài trở lên). Vị trí trồng tùy tiện, không hợp lý nên có sự cạnh tranh về ánh sáng, độ ẩm và nguồn dinh dưỡng.

- Vườn chỉ có 1-2 chủng loại cây ăn quả, nhưng chất lượng giống không tốt. Do thiếu chuyên môn, ham giá rẻ nên rất nhiều chủ vườn mua cây giống của người bán rong nên không kiểm soát được tiêu chuẩn, chất lượng cây giống. Có trường hợp họ tự chiết lấy từ các cây đã mang bệnh để trồng (cam, quýt).

- Vườn đã được trồng 1-2 chủng loại cây ăn quả đủ tiêu chuẩn về giống song việc đầu tư, chăm sóc, bón phân, tưới nước, quản lý vườn cây không đúng kỹ thuật, dẫn đến cây trong vườn sinh trưởng kém, chậm ra hoa, kém đậu quả, sâu bệnh phát sinh không được phòng trừ kịp thời dẫn đến năng suất thấp, chất lượng kém.

- Vườn trồng cây ăn quả xen với nhiều loại cây trồng khác như sắn, bời lời, keo hoặc các cây khác như tre, măng, lồ ô... Trong vườn không nhận thấy cây trồng nào là chủ lực.

Nguyên nhân tồn tại vườn tạp: Do chủ vườn chỉ trồng cây theo cảm tính, chạy theo phong trào không xác định loại cây ăn quả chủ lực; kỹ thuật trồng, chăm sóc vườn cây (tạo hình, bón phân, cắt tỉa, tưới nước, phòng trừ sâu bệnh v.v...) chưa hợp lý; vốn của chủ vườn còn hạn chế nên chưa đáp ứng yêu cầu của cây trồng.

II. Kỹ thuật cải tạo vườn tạp

1. Điều kiện cần và đủ để cải tạo vườn tạp

- Hiểu, nắm được kiến thức của đối tượng cây trồng.
- Nắm được chủ trương chính sách phát triển kinh tế của địa phương, của ngành nông nghiệp về chính sách phát triển cây ăn quả.
- Có nguồn lực về tài chính, lao động để đầu tư cải tạo vườn tạp.
- Có thông tin về thị trường cây ăn quả.

2. Nội dung cải tạo vườn tạp

2.1. Về giống:

- Kiểm tra các giống hiện có trong vườn; xác định cây nào, giống nào cần được cải tạo, chặt bỏ hoặc giữ lại.

- Xác định giống cần đưa vào cải tạo: Giống đưa vào cải tạo phải là giống có chất lượng tốt, năng suất ổn định, ít sâu bệnh.

2.2. Về đất vườn và hệ thống tưới:

- Hàng năm bón phân hữu cơ cho cây ăn quả ít, bón phân vô cơ không hợp lý, không thường xuyên bón vôi khử chua, không bón các loại phân trung vi lượng nên dẫn đến vườn cây già cỗi, thoái hóa.

- Hệ thống tưới hầu như không có nên việc thiếu nước vào mùa khô thường xuyên xảy ra, đã ảnh hưởng đến sinh trưởng phát triển, ảnh hưởng đến việc phân hóa mầm hoa, đậu quả của cây.

2.3. Về kỹ thuật canh tác:

- Áp dụng các tiến bộ kỹ thuật thâm canh phù hợp với từng giống cây từ khâu làm đất, đào hố, mật độ trồng đến việc bón phân, tưới nước, tỉa cành tạo tán, phun thuốc bảo vệ thực vật, trồng xen, thu hoạch và bảo quản.

- Chủ vườn cần căn cứ vào điều kiện khí hậu, đất đai, tập quán canh tác, thị hiếu người tiêu dùng, khả năng tiêu thụ sản phẩm của từng vùng để điều chỉnh cho phù hợp.

3. Phương pháp cải tạo vườn tạp

3.1. Cải tạo giống:

- Trồng thay thế cây trong vườn tạp được cung cấp từ những cơ sở có đủ điều kiện sản xuất, kinh doanh giống cây trồng.

- Ghép những cây cùng loại có chất lượng tốt lên gốc những cây cũ mọc khoẻ.

Về cải tạo giống và chọn cây trồng phải đạt các yêu cầu: Cây cho năng suất, chất lượng và có khả năng chống chịu sâu bệnh.

3.2. Cải tạo đất và hệ thống tưới: Đất vườn tạp ít được cải tạo nên thường bị chai cứng, thiếu dinh dưỡng. Nên xới, bón phân chuồng hoai mục và phân vô cơ cân đối cho cây. Đất vườn có nhiều cát giữ màu kém cần bổ thêm bùn ao, trộn thêm vôi. Vườn đất thịt nặng cần bổ thêm đất cát pha, bón thêm phân chuồng, vôi, lân để giảm độ chua.

3.3. Bố trí cây trồng:

- Bố trí cây trồng phù hợp với mật độ, khoảng cách. Có thể trồng xen canh cây họ đậu dưới những cây ăn quả chưa phủ tán. Cũng có thể trồng những hàng dứa ta, sả, nghệ, gừng dưới tán, có tác dụng chống xói mòn và cải tạo đất.

- Để cải tạo vườn tạp có kết quả, chủ vườn phải áp dụng các biện pháp khoa học kỹ thuật thì vườn mới mang lại hiệu quả.

4. Các biện pháp áp dụng khi cải tạo vườn

- Tiến hành khảo sát đánh giá vườn cây trên cơ sở đó định ra ý tưởng hình mẫu cho vườn cây.

- Đốn bỏ những cây không thích hợp, phục hồi lại những cây có khả năng phát triển.

- Cắt tỉa tạo hình cho các cây trên vườn nhằm điều chỉnh khoảng cách, phân bố không gian hợp lý tạo ra các cành có lợi cho việc ra hoa và đậu quả.

- Trồng dặm các cây mới trong vườn để đảm bảo mật độ, khai thác hợp lý về đất đai.

- Ghép cải tạo và ghép phục hồi các cây trên vườn nhằm thay đổi giống, phục hồi cây sinh trưởng yếu cần cỗi.

- Tiến hành các biện pháp kỹ thuật tiên tiến trong việc thâm canh nhằm nâng cao năng suất phẩm chất quả như: Tưới nước, bón phân, phòng trừ sâu bệnh điều chỉnh ra hoa tăng tỷ lệ đậu quả, bao quả để giữ quả cho tươi đẹp.

- Tùy theo mỗi loại giống cây ăn quả mà biện pháp kỹ thuật tiến hành khác nhau.

4.1. Đối với cây đã xác định cho năng suất cao, chất lượng tốt cần được giữ lại và tiến hành các bước cải tạo như sau:

- Cắt tỉa cành hàng năm: Cắt bớt cành trong tán, cành vượt, cành bị sâu bệnh, cành tăm. Việc cắt tỉa phải được tiến hành sau khi thu hoạch quả để tạo dáng cho cây, tán cây có hình mâm xôi đều về 4 hướng.

- Bón phân: Sau khi cắt tỉa xong phải tiến hành bón phân ngay, bón phân xung quanh tán cây. Dưới hình chiếu của tán, dùng cuốc, xẻng đào sâu khoảng 20-25cm, rộng 25-30cm xung quanh tán. Sau đó dùng phân chuồng hoai mục (khoảng 25-30kg/cây) trộn lẫn với phân hỗn hợp NPK (0,5-1kg/cây) bón đều vào rãnh đã đào, lấp kín đất. Có thể dùng phân pha loãng, phân vi sinh tưới trực tiếp vào rãnh xung quanh tán cây.

4.2. Đối với những cây có quả nhưng chất lượng kém hoặc không ra quả:

- Chặt bỏ cây cũ, vệ sinh vườn và trồng lại giống mới có phẩm chất ngon, năng suất ổn định, được thị trường chấp nhận.

- Ghép cải tạo giống mới lên trên giống cũ theo phương pháp ghép nối cành hoặc cưa đốn thấp cây cách mặt đất khoảng 0,8m-1m tùy từng loại cây, để cho gốc cây bật mầm mới, chăm sóc mầm cho tới khi đủ điều kiện ghép cải tạo. Dùng cành ghép từ những cây khỏe mạnh, không sâu bệnh, có năng suất ổn định, phẩm chất tốt để ghép lên những cây cải tạo. Sau khi đốn, ghép cải tạo phải chú ý đến bổ sung dinh dưỡng, phòng trừ sâu bệnh cho cây. Ngoài việc bón phân qua rễ hàng năm, cần bón bổ sung dinh dưỡng qua lá bằng các loại phân như Atonik, Komic... theo hướng dẫn ghi trên nhãn sản phẩm. Phương pháp này thường đem lại hiệu quả cao, cây sớm cho quả hơn so với trồng mới

4.3. Đối với những cây già cỗi không có khả năng phục hồi, không còn khả năng cho quả: Loại cây này nên chặt bỏ, đào hết rễ của cây cũ, cải tạo đất, có thể dùng vôi bột để xử lý mầm bệnh có từ rễ cây cũ, phơi đất khoảng 20-25 ngày sau đó đào hố trồng cây mới.

5. Kỹ thuật ghép cải tạo một số cây ăn quả

5.1. Đặc điểm của việc ghép cải tạo:

- Để thay thế những cây không hiệu quả, người ta có thể trồng lại bằng cây con khác, nhưng biện pháp này mất nhiều thời gian. Muốn thúc đẩy nhanh việc thay đổi một cách cơ bản các giống xấu, làm tăng hiệu quả kinh tế, hạ giá thành sản phẩm thì biện pháp ghép cải tạo là một giải pháp kỹ thuật hữu ích.

- Ưu điểm của việc ghép cải tạo:
 - + Tạo được giống có chất lượng tốt đáp ứng yêu cầu người sản xuất.
 - + Rút ngắn thời gian từ trồng đến cho quả. Thời gian cây ra hoa kết quả được rút ngắn lại so với cây trồng từ ban đầu. Thời gian cây ghép cải tạo ra quả lần đầu chỉ từ 1-2 năm tùy theo giống.
 - + Có khả năng rải vụ giữa các giống chín sớm, chín muộn làm tăng hiệu quả sản xuất.
 - + Tiết kiệm công lao động và vốn đầu tư ban đầu.

5.2. Kỹ thuật ghép cải tạo:

- Thời vụ ghép: Tháng 4 - 5 và tháng 8 - 9 hàng năm
- Tạo cành gốc ghép: Có 2 cách:
 - + Đối với cây dưới 10 tuổi, thấp cây, phân nhánh ít, ở nơi dễ bắc thang, ghé để đứng ghép thì tiến hành ghép trực tiếp trên đầu cành.
 - + Đối với cây già cỗi, cây cao, tán lá xum xuê, những cây ở vị trí khó thì tiến hành cưa cành hoặc thân để tạo chồi trước khi ghép từ trên 3 - 4 tháng. Cưa xong bôi vôi vào vết cắt nhằm tránh sâu bệnh thâm nhập.

Chú ý: Chỉ cưa đốn 2/3 số cành trên cây, còn để lại 1/3 số cành để cây có thể quang hợp bình thường (gọi là cành thở). Số cành còn lại này sẽ cưa và ghép cải tạo vào vụ sau.

- Phải thực hiện chăm sóc gốc ghép như chăm sóc cây trong thời kỳ mang quả. Đối với cây gốc ghép cưa ngang cành hoặc ngang thân cần phải chăm sóc chồi ghép, tia bớt chồi, chỉ giữ lại 4-5 chồi khỏe mạnh ở các hướng khác nhau. Có thể sử dụng phân bón lá phun bổ sung cho chồi gốc ghép.

- Phương pháp ghép: Chọn các giống có năng suất chất lượng theo yêu cầu của người sản xuất để làm mắt ghép. Có thể ghép nêm hoặc ghép áp đoạn cành như phương pháp ghép nhân giống cây ăn quả.

- Sau khi ghép phải thường xuyên theo dõi và chăm sóc cây đã ghép theo quy trình trồng và chăm sóc cho từng loại cây ăn quả. Thực hiện cắt tỉa tạo tán như đã hướng dẫn ở trên.

Chú ý: Sau khi ghép xong phải tiến hành phun thuốc trừ kiến, côn trùng ngay để bảo vệ mầm ghép.

6. Các quy trình kỹ thuật và Đề án cần áp dụng

- Văn bản số 480/TT-CCN, ngày 10/04/2024 của Cục Trồng trọt về Sở tay hướng dẫn kỹ thuật canh tác theo VietGAP cây ăn quả chủ lực.

- Quy trình trồng xen cây hồ tiêu, cây bơ và cây sầu riêng trong vườn cà phê vối đã được Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn ban hành tại Quyết định số 3702/QĐ-BNN-TT, ngày 24/09/2018.

- Đề án Phát triển cây ăn quả bền vững trên địa bàn tỉnh Kon Tum đến năm 2025, định hướng đến năm 2030 đã được Ủy ban nhân dân tỉnh phê duyệt tại Quyết định số 791/QĐ-UBND, ngày 28/12/2023./.